

Namiesto úvodu

V ročenke Spišského dejepisného spolku v Levoči, II/1994 (zostavil doc. Dr. Ivan Chalupecký) je zoznam členov ku 31. decembru 1994. Moje povolanie sa tam uvádza ako "archivár". Naozaj neviem, či si to zaslúžim, ale je to pre mňa vyznačením. Predovšetkým pre jednu skúsenosť.

Kto mal možnosť pracovať pred 40 rokmi v onom "gerojskom" období na Slovensku kdekoľvek v archívoch, zakrátko registroval fluidum, ktoré vibrovalo na tých istých vlnách medzi Bratislavou, Trnavou, Trenčínom, Banskou Bystricou, Popradom, Levočou, Košicami, Rožňavou, Michalovcami...

Tie isté pracovné a priestorové, osobné a platové problémy, problémy s okresmi, kde sa periodicky vymieňali predstavení, vedúci, prednostovia. A keď sa už konečne podarilo niektorého presvedčiť, že archívy sú na niečo, bol tam nový a začínalo sa od piky, lepšie od pivnice.

Rovnaká poloha a zaradenie v spoločnosti spájalo ľudí v archívoch. A v najvzdialenejších okresoch Slovenska (vtedy aj Česka) bola vždy otvorená dlaň a srdce, pripravené pomôcť. Po pohrebe prof. Jozefa Mazúra v marci

1973 v Trnave vyjadrila to moja manželka: " Keď som vás archivárov videla stáť pri rakve, presvedčila som sa, že ste ako jeden..."

Neviem to presne definovať - možno by sa žiadala politologická, či sociologická štúdia - ale iné profesie toto vedomie nedávajú.

Jozef Šimončíč

Štátny ústredný banský archív jubiluje

Dňa 30. marca uplynie 45 rokov od slávnostného a právneho aktu podpísania zakladacej listiny Ústredného banského archívu pre Slovensko v Banskej Štiavnici. Z textu zakladacej listiny vyplýva, že archív je určený pre úschovu banských archívnych dokumentov všetkého druhu, zvlášť pre archívne dokumenty jednotlivých banských podnikov na Slovensku, banských úradov na Slovensku, právnických a fyzických osôb na Slovensku vôbec a pre ich prebádanie ako pre účely vedecké, tak hlavne pre výskumníctvo a plánovanie v banskom podnikaní. Organizačne bol archív priradený k Oblastnému riaditeľstvu bani a hüt pre Slovensko v Bratislave.

Hneď po vzniku archívu sa začalo so sústreďovaním písomností zo Štátneho banského riaditeľstva v Banskej Štiavnici, ktoré boli uložené v Komorskom dvore a postupne i z banských úradov, podnikov a závodov do budovy 202/II (Rubigallovský dom). Touto záchrannou akciou ohrozených archívnych fondov, ich triedením a usporadúvaním preukázali pracovníci archívu nevšednú pohotovosť, zvlášť pre vykonávanie banskoštiavnického výskumu, ktorý sa v archíve začal realizovať už od 1.2.1951 súčasne s bežnými archívными prácami. Banskohistorický výskum vykonávala skupina pracovníkov archívu pod vedením banského odborníka Ing. Arpáda Bergfesta.

Od 1. januára 1952 patril archív k západoslovenskému rudnému prieskumu v Turčianskych Tepliciach. K archívu bolo vtedy pričlenené aj Banské múzeum Dionýza Štúra v Banskej Štiavnici. Od 1. apríla 1952 až do konca marca 1958 podliehal archív Ústavu pre výskum rúd, rezortnému ústavu Ministerstva hutného priemyslu a rudných baní v Prahe, ako jedno z jeho výskumných stredísk. Do správy Geologického ústavu Dionýza Štúra v Bratislave prešiel archív od 1. apríla 1958. Pri reorganizačných zmenách - prevzatí archívu do správy Slovenskej archívnej správy Foverenictva vnútra dňom 1. 7. 1958, bolo odčlenené múzeum ako i výskumná skupina, ktorej pracovníci počas jej existencie vypracovali 100 väčších či menších elaborátov o jednotlivých ložiskách, lokalitách, banských závodoch a tiež i prác s historickou tematikou. Archív sa tak dostal do jednotnej archívnej siete a bol začlenený do Štátneho slovenského ústredného archívu ako jeho banské oddelenie. Všetka ďalšia práca sa zamerala hlavne na sústreďovanie archívnych písomností, na ich odborné spracúvanie a sprístupňovanie pomocou archívnych pomôcok.

Rozhodnutím SNR z 12. februára 1968 bola archívu prinavrátená nielen samostatnosť, ale aj pôvodný názov - Ústredný banský archív, ktorý bol zákonom SNR č. 149/1975 Zb. o archívniectve zmenený na Štátny ústredný banský archív.

Od svojho vzniku sa archív nachádzal v budove 202/II (Rubigallovský dom). Pre zlepšenie pracovných a depotných priestorov sa v roku 1972 získala budova na Radničnom nám. č. 4. V oboch budovách sa v rokoch 1973 - 1974 vykonali stavebné úpravy. Pre potreby mesta odovzdal archív v roku 1979 budovu 202/II a získal budovu rektorátu bývalej banskoštiavnickej Baníckej a lesníckej akadémie. Roku 1987 získal ešte objekt na Starozámočkej ul. č. 9.

S generálnou rekonštrukciou budovy rektorátu bývalej akadémie sa začalo v jeseni roku 1984 a ukončená bola koncom roku 1992. Do revitalizovanej budovy sme sa začali sťahovať koncom januára 1993. Budova poskytuje archívu stánok primeraný jeho významu i unikátnym hodnotám jeho archívnych dokumentov.

V súčasnej dobe je potrebné zabrániť intenzívnemu zvetrávaniu kamenných klenieb v suteréne budovy. Pre budovu na Radničnom nám. č. 4 je potrebné urobiť statický posudok a staticky ju zabezpečiť. Objekt na Starozámockej ulici č. 9. je nutné generálne rekonštruovať s perspektívnym využitím pre depotné účely archívu. Hoci je malá nádej na pridelenie finančných prostriedkov na potrebné opravy, ostáva nám len dúfať, že v blízkej budúcnosti sa predsa len nájdú

Čo pripravujeme na tento rok...

- v rámci kultúro-osvetovej práce účasť na celoslovenskej vedeckej konferencii s medzinárodnou účasťou na tému: "500 výročie vzniku thurzovsko - fugerovského mediarskeho podniku v Banskej Bystrici" s vypracovaným koreferátom "Z dejín taviacej huty v Harmanci",

- účasť na seminári venovanom 55. výročiu začatia ťažby na Nováckom ložisku v dňoch 14.-15. júna 1995 s príspevkom "Archívne dokumenty o uhoľných baniach v Novákoch, Cígli, Obyciach a Jedľových Kostolanoch",

- účasť na 2. Erbe sympóziu "Kunst und Kultur in den Montan - und Geowissenschaften" v Leobene s prednáškami "Umelecké stváranie bankých máp z 18. a 19. storočia uchovávaných v ŠÚBA" a "Literárna tvorba bankých úradníkov",

- kvíz z banskej histórie B. Štiavnice pre žiakov základných škôl,

- pri príležitosti konania Salamandra v B. Štiavnici dňa 7.9.1995 zorganizovanie seminára z dejín baníctva a hutníctva zameraného na 150. výročie úmrtia Gabriela Mikuláša Schweitzera a 100. výročie úmrtia Antona Pécha, pričom sa pripomenú výročia aj ďalších bankých, úpravnických a hutníckych odborníkov pripadajúcich na tento rok,

- výstavu "Život a dielo G. M. Schweitzera a A. Pécha" s otvorením v deň konania seminára.

Archívne fondy ŠŤBA a ich využívanie

Ústredný banský archív vznikol z potreby zachrániť, sústrediť a pre predbežný geologický výskum sprístupniť nesmieme cenné archívy niekdajších banských úradov, závodov a inštitúcií, ktoré sa dochovali do 20. storočia a ktorým v dôsledku nevhodného uloženia, hrozila skaza. Za miesto jeho inštitucionalizovania bola zvolená Banská Štiavnica, hlavné centrum uschovávanía písomností banskej povahy už v minulosti (v archíve Hlavného komorskogrófskeho úradu a jeho právnych nástupcov). Ústredný banský archív sústredil postupne pod svoju strechu nielen dokumenty z B. Štiavnice, ale aj z ďalších centier zhromažďovania písomností banskej a banskosúdnej povahy a to z archívov banských kapitanátov v Banskej Bystrici a Spišskej Novej Vsi. V preberaní archívnych fondov tohto špecifického charakteru pokračuje aj dnešný Štátny ústredný banský archív.

K dnešnému dňu evidujeme 218 archívnych fondov a zbierok od pôvodcov z celého Slovenska. Predstavuje to približne 4,5 km archívnych dokumentov zaradených vo fondoch vrchných riadiacich orgánov, banských a hutných úradov, riaditeľstiev a závodov, banskosúdnych a banskopolícajných orgánov, svojpomocných a záujmových organizácií, komorských majetkov a starých lesných úradov, geologicko - prieskumných ústavov, baníckych škôl a rôznych ďalších závodov, úradov a v osobných fondoch banských odborníkov. Menovite uvedieme aspoň tie najdôležitejšie.

Naším archívnym fondom č. 1 je fond Hlavný komorskogrófsky úrad v B. Štiavnici. Tento úrad patril vo svojej dobe (koniec 16. až pol. 19. stor., potom C.k. dolnouhorské riaditeľstvo baní, lesov a majetkov) k najvýznamnejším hospodárskym inštitúciám v bývalom dolnom Uhorsku. Jeho písomná pozostalosť predstavuje okolo 1 km úradných a pomocných kníh, listín, spisov, máp a plánov.

Druhý rozsahom a možno povedať, že i významom je fond Vrchného inšpektorského úradu v Smolniku. Tento úrad, ktorý vznikol koncom 17. stor. a pôsobil až do r. 1870 vyprodukoval množstvo zaujímavých dokumentov, či už pre hospodárske alebo všeobecné dejiny. Týkajú sa predovšetkým východoslovenskej oblasti.

Veľmi cenným materiálom disponujeme vo fonde Banská komora Banská Bystrica (1535 - 1851). Tá spravovala všetky eráme bane, huty, lesy a majetky v banskobystrickej oblasti.

K najvýznamnejším, i keď rozsahom nie veľmi veľkým fondom nášho archívu sa zaraďuje archívny fond Baníckej a lesníckej akadémie. Táto škola vchovala za viac ako 150 rokov svojej existencie v B. Štiavnici tisíce bankských a lesných odborníkov pre celú Rakúsko-Uhorsku monarchiu, z ktorých mnohí sa stali významnými osobnosťami a priekopníkmi vedy a techniky vo svojom odbore.

Zo skupiny novších fondov sú najbádanejšie bankské kapitanáty a obvodné bankské úrady v B. Bystrici a Spišskej Novej Vsi.

V súvislosti s revitalizáciou hlavnej budovy ŠÚBA a umiestnením bádateľne v jej priestoroch, stúpa aj záujem bádateľov o náš archív. Okrem študentov gymnázia, ktorí nás navštevujú v rámci tematicky zameraných historických seminárov, sme mali v r. 1994 61 bádateľov.

Niektorých priviedli praktické potreby, napr. hľadanie podkladov pre potvrdenie vlastníckych pomerov, pátranie po starých bankských dielach v súvislosti s rušivými prejavmi na povrchu a stavbách, snaha o revitalizáciu starých vodohospodárskych systémov, záujem o obnovenie ťažby v určitých lokalitách i štúdium v súvislosti s ochranou pamiatkových oblastí a objektov. Ďalší sa zaujímali o podklady k historickému štúdiu dejín banskej techniky a dopravy, osobností vedy a kultúry, k všeobecným i hospodárskym dejinám. Tradične viacerí sa orientovali na regionálne dejiny, jednotlivci aj na genealógiu, školstvo, vojenské dejiny a pod. V súvislosti s nadväzovaním kontaktov so zahraničím rastie záujem o zistenie historických údajov o spolupráci cudzokrajných odborníkov s našimi oblasťami. Konzultácie bádateľom poskytujú vedúci pracovníci archívu, dozor v bádateľni a presun objednaných dokumentov z a do depotov zabezpečuje manipulačná pracovníčka.

Elena Kašiarová

Príručná archívna knižnica ŠÚBA

Počiatky budovania príručnej knižnice ŠÚBA siahajú do roku 1958, keď sa archív oddelil od Banského múzea Dionýza Štúra, s ktorým tvoril dovtedy organizačne jeden celok a mal k dispozícii aj jeho knižnicu. Popri archívnej práci sa v tom čase podarilo zamestnancom archívu v krátkej dobe

vybudovať knižnicu, ktorá mala po štyroch rokoch asi 9000 zväzkov. Základné odborné diela, zákonníky a cennú zbierku odborných časopisov získal archív z Rudných bani n. p., závod B. Štiavnica. Druhý väčší knižničný fond bol prevzatý z Rudných bani n. p. závod v Kremnici. Tretím celkom, z ktorého bola knižnica doplnená, bola knižnica bývalého Banského hajtmanstva v Bratislave. Jazykové pomôcky a základnú historickú a právnickú literatúru získal archív v tomto období nákupom a výmenou duplikátov.

Prírastkové zoznamy archívnej knižnice sa vedú od roku 1961 a v súčasnosti je v nich zaevidovaných 18170 inventarizovaných kníh a časopisov. Knižnica obsahuje najmä cennú technickú literatúru z oblastí baníctva, hutníctva, železiarstva, lesníctva, geológie, chémie a pod. Mimoriadnu hodnotu má aj zbierka časopisov z týchto odborov. Časove zaberá táto literatúra najmä obdobie 19. a 20. storočia. K niekoľkým mimoriadne vzácnym exemplárom knižničného fondu pochádzajúcim zo staršieho obdobia patrí najmä dielo Juraja Agncolu *De re metallica libri XII* z roku 1561 a zbierka banských kázni a výkladov Bergpostilla oder Sarepta od jáchymovského farára M. J. Mathesiu je z roku 1578. Je na škodu veci, že sa archívu nepodarilo získať staršiu odbornú literatúru, ktorá sa v minulosti sústreďovala v Hlavnom komorskogrofskom úrade v B. Štiavnici. Ten však odovzdal svoju bohatú skoro 20 000 zväzkovú knižnicu Banickej a lesnickej akadémii v B. Štiavnici, ktorá bola odtiaľ v r. 1919, keď sa akadémia sťahovala, prevezená tiež do Maďarska. Dnes sa nachádza v Miškoici.

Dnešná knižnica nie je zoradená podľa desiatinného systému, ale podľa veľkosti formátu knižných titulov do štyroch skupín A, B, C, D. Samostatnú skupinu E tvoria časopisy. Ku kniham je vypracovaný autorský katalóg, ktorý je však sám o sebe pre rýchle a efektívne uspokojenie záujemcov o výpožičky nedostačujúci. Preto perspektívne uvažujeme o spracovaní ústavnej knižnice v programe ISIS na počítači. Knižnica slúži prevažne pre vnútornú potrebu archívu, no stále väčší záujem začína o ňu prejavovať aj verejnosť. Najčastejšími návštevníkmi sú vedeckí bádatelia a v nemalom počte aj študenti banskoštiavnických škôl, ktorým pracovníci ŠÚBA zvyknú robiť konzultantov pri stredoškolskej odbornej činnosti. Počet ročných výpožičiek sa pohybuje okolo 300.

Knižnica má vyhradené samostatné priestory na prizemí hlavnej budovy ŠÚBA v bývalom Fritzovom dome. Knihy a časopisy sú uložené v 2 miestnostiach, v tretej miestnosti sú zhromaždené duplikáty, ktoré by sme aj

touto cestou chceli dať do po zornosti a ponúknuť kolegom archivárom z ostatných archívov. V prípade záujmu im zoznam duplikátov na požiadanie poskytneme.

Lenka Síkorová

O predarchívnej starostlivosti ŠÚBA

Jednou zo základných úloh štátnych archívov je zhromažďovanie archívnych dokumentov, t.j. preberanie od ich pôvodcov alebo nadobúdanie od ich vlastníkov, ich následné spracovávanie a ochrana. Najväčším a najvýznamnejším zdrojom prisunu potencionálnych archívnych dokumentov do štátnych archívov sú spisovne a podnikové archívy hospodárskych, rozpočtových a príspevkových organizácií.

Niektorí archivári tvrdia, že "archívny fond nie je jednoduchým súčtom archívnych dokumentov, ale je vzťahom, ktorý v tomto presne vymedzenom celku vyvoláva nové vlastnosti a zákonitosti, ktoré pri rozptýlených predmetoch neexistujú". Je preto nevyhnutné, aby sa registratúry jednotlivých orgánov a organizácií zachovali úplne a práve túto skutočnosť sa štátne archívy snažia presadzovať prostredníctvom metodického dohľadu v oblasti výkonu spisovej služby.

ŠÚBA v rámci predarchívnej starostlivosti metodicky usmerňuje 80 štátnych podnikov a organizácií z oblasti baníctva, hutníctva, geológie, magnezitového a energetického priemyslu, ako aj cementárne, vápenky, kameňolomy a štrkopieskovne. V roku 1994 sme posúdili a schválili 52 skartačných návrhov. Pri skartačnom konaní bolo 572,1 bm písomnosti skupiny "A" preradených do archívov a 2 765,5 bm bolo povolené odovzdať na zničenie do zberných surovín. Ako mnohé štátne archívy aj náš archív musí v súčasnosti venovať veľkú pozornosť zachovaniu registratúr tých podnikov, ktoré sa dostali do likvidácie. Až pri likvidácii jednotlivých registratúr sa v plnej miere odzrkadlí skutočnosť záujmu tej-ktorej organizácie o svoju spisovňu, či podnikový archív. V tých podnikoch, kde podnikový archív pracoval tak ako mal, je predisponovanie písomného materiálu do štátneho archívu bez väčších komplikácií. V praxi sa však stretávame práve s opačnou situáciou, pretože podnikové spisovne neplnili svoju

najzákladnejšiu úlohu, ktorou je pravidelná skartácia písomností. S takouto situáciou sa stretávame prevažne v závodoch, kde štátne archívy metodicky neusmerňovali spisovú službu.

Na rozdiel od niektorých štátnych archívov, môže ŠÚBA prebrať písomnosti registratúr zaniknutých organizácií k trvalej úschove. Po presťahovaní archívu do novej budovy sa priestorové problémy do značnej miery zlepšili. V roku 1994 sme k trvalej úschove prevzali 518,2 bm písomností a 3 493 jednotlivín banských máp a plánov.

Čo nás však mrzí, je skutočnosť, že časti niektorých archívnych fondov sú roztrúsené po viacerých podnikových archívoch. Tu sa im nevenuje taká pozornosť, akú by si zaslúžili. Je veľkou škodou, hlavne pre našich bádateľov, že archívne fondy nie sú kompletne. Dúfame však, že postupne sa nám aj to to podarí vyriešiť k plnej spokojnosti našej, ako aj našich bádateľov.

Janka Schillerová

V písomných dokumentoch starých banských a hutných závodov sa v minulosti na označenie kovov, minerálov a ďalších nerastov používali namiesto slovného vyjadrenia grafické značky. Pre zaujímavosť uvádzame aspoň niektoré:

	zlato		železo
	striebro		antimón
	meď		soľ
	olovo		ortuť
	cin		síra

Archivár a nová kancelárska technika

Týmito pár slovami chceme archivára nielen upozorniť na niektoré technické novinky v kancelárskej praxi, s ktorými sa môže stretnúť v úradoch v rámci usmerňovania predarchívnej starostlivosti o písomnosti, no dovoľujeme si tiež pripomenúť dôležitosť formálnej úrovne prezentácie archívu a výsledkov práce archivára.

Tvrdenie, že "šaty robia človeka" síce neplatí do bodky, ale zároveň je na ňom veľa pravdy. Len samotná formálna úprava písomností nie je zárukou ich obsahovej kvality, no informačne kvalitný obsah v "peknom šate" má najlepšie šance na prijatie verejnosťou. Významne sa na tom podieľa vhodná väzba. Tu prichádza k slovu nová kancelárska technika, určená na viazanie určitých typov písomných a obrazových materiálov inými, než tradičnými kovovými "kramlíčkami a spinkami". Veď je známe, že tieto materiály pri používaní a opakovanom listovaní sa veľmi často znehodnocujú. Samozrejme nemáme tu na mysli bežné úradné písomnosti, spisy, ktoré sú súčasťou registratúry, ako sú napr. podania, žiadosti a pod., ale predovšetkým také typy písomných materiálov, v ktorých alebo často listujeme alebo, ktorými sa archív obracia na verejnosť. Sem patria napr. rôzne smernice, metodické pokyny, zbierky zákonov, ročné správy, bádateľské ponuky, informácie o archíve v rôznych jazykových mutáciách, rôzne materiály, ktorými sa archív prezentuje na verejnosti, informačné a propagačné materiály adresované kultúrnej verejnosti, školám a iným inštitúciám.

Dovoľujeme si preto na stránkach Fóra archivárov predstaviť niektoré typy kancelárskych viazacích systémov v nádeji, že čitateľa nielen zaujmú, ale že si čoskoro nájdu svoje miesto vo vybavení štátnych a iných archívov aj na Slovensku.

Hrebeňová väzba

Umožňuje veľmi dobré listovanie i vo veľmi obsažných materiáloch. Je esteticky veľmi zaujímavá, pretože tu možno použiť rôznofarebné plastikové hrebeňové chrbátiky, číre, alebo farebné chrbtové kartóny a predné fólie. Väzbu možno opakovane otvárať jej obsah aktualizovať a znovu zatvárať.

Tepelná väzba

Tá dovoľuje materiál zviazať do kompaktného celku. Vznikne viazaná knižka s mäkkým kartónovým obalom. Aj tú možno síce opäť rozviazať,

napriek tomu však je tento systém určený predovšetkým k definitívnej väzbe. Farebné rozlíšenie a voľba rôznych materiálov sú samozrejmosťou.

Lištová väzba

Sympatický mechanický systém väzby predurčený pre osobné použitie. Je to malý zázrak, ktorého čaro spočíva v jednoduchosti, cenovej nenáročnosti a neuvěřiteľnej elegancii výsledku. Princíp väzby spočíva vo veľmi šetnom perforovaní a spojení listov úzkou farebnou plastickou lištou. Väzba je pevná, v materiáli sa pohodlne listuje, väzbu si každý zhotoví v priebehu niekoľkých sekúnd, a v prípade potreby ju v rovnako krátkom čase rozoberie a opäť spojí.

Viazacie systémy predstavujú logickú bodku v rade 1.počítač, príp. písací stroj, 2. tlačiareň, 3.rozmnožovací stroj, 4. **viazací stroj**. Bez bodky veta nie je úplná. A za túto bodku dáte oveľa menej ako si myslíte.

Predaj po celom Slovensku Ing.Peter Fabian

Informácie: **DECS Consulting**

Dunajská 35

811 08 Bratislava

Tel./fax.: 0713640324

Z DOMOVA

Rímskokatolícky biskupský úrad v Košiciach usporiadal dňa 30. 1. 1995 v budove Slovenského katolíckeho kruhu v Košiciach pracovný seminár Komisie pre dejiny košického biskupstva. Táto komisia si predsavzala koordinovať vedecký výskum cirkevných dejín a umenia v oblasti pôsobnosti košickej diecézy. Tento výskum by mal vyvrcholiť v roku 2004, kedy uplynie 200 rokov od založenia tejto cirkevnej inštitúcie v Košiciach.

Dopoludňajší program priniesol hodnotné vystúpenia odborníkov, ktoré sa týkali cirkevných dejín východoslovenského regiónu. Prof. Ferdinand Uličný, DrSc. hovoril o začiatkoch kresťanstva na východnom Slovensku, doc. PhDr. Michal Slivka o počiatkoch cirkevnej organizácie na území

košického biskupstva, dr. M. Mihóková pripomenula údaje o živote a diele biskupa ThDr. A. Fischera - Colbrieho. Popoludní pokračovali rokovania a diskusia ku koncepcii vedeckého výskumu v troch tematických sekciách, združujúcich viac ako 50 odborných pracovníkov z oblasti archeológie, histórie, archivnictva, teológie, dejín umenia, knihovedy a ochrany pamiatok. Nechýbali ani archivári z Prešova, Levoče a Košíc, veď aj naše archívy sú bohaté na dokumenty, sprístupnením a spracovaním ktorých prispejeme k rozšíreniu poznatkov v tejto málo prebádanej oblasti dejín východného Slovenska.

Milena Ostrolucká

ZO SVETA

V dňoch 9. - 11. novembra 1994 sa pod záštitou Maďarskej akadémie vied konalo v malebnom prostredí veszprémskej župy IV. Medzinárodné sympóziium o dejinách remesiel. Mesto Veszprém sa už tradične každé štyri roky stáva mekkou odborníkov z viacerých európskych krajín, zaoberajúcich sa dejinami remeselnej výroby a cechov. Väčšina z nich považuje účasť na tomto podujatí za vyvrcholenie jednotlivých etáp svojho výskumu a vzájomnej komunikácie, za možnosť prezentovania a porovnania výsledkov bádania na medzinárodnom fóre. K tomu slúži aj časopis *Litterae currentes* vydávaný v období medzi jednotlivými sympóziami Výborom pre dejiny remesiel pri Maďarskej akadémii vied so sídlom vo Veszpréme.

Tradicíou a obohatením týchto stretnutí sa stala aj účasť odborníkov zo Slovenska a vďaka spolupráci s Výborom pre dejiny remesiel v Maďarskej republike vznikli mnohé odborné štúdie o dejinách remesiel a cechovníctva na Slovensku. Môžeme spomenúť dr. Michala Markuša, CSc., dr. Františka Kalesného, CSc., dr. Michala Kafavského, dr. Ľudmilu Nemeskürthyovú, CSc., dr. Evu Toranovú, CSc., dr. Milenu Ostroluckú. Nemožno zabudnúť na

tvorcu "abecedy" dejín cechovníctva na Slovensku, Dr. Antona Špiesza, CSc., ktorého, žiaľ, minulú jeseň vo Veszpréme mnohí hľadali márne.

Hlavnou témou sympózia v minulom roku bola problematika hierarchie jednotlivých odvetví remeselnej výroby a následne spoločenská úloha predstaviteľov remesiel v spoločnosti. Počas troch dní sa touto problematikou zaoberalo viac ako 80 účastníkov zo siedmich krajín Európy. Ukážky z výskumu 45 prednášajúcich boli veľmi zaujímavé a pre ostatných účastníkov znamenali veľký prínos a inšpiráciu v ich ďalšej práci.

Na sympóziu sa opäť zúčastnila aj pracovníčka Štátneho oblastného archívu v Košiciach, PhDr. Milena Ostrolucká. Vo svojom vystúpení prezentovala čiastkové výsledky svojho výskumu, týkajúceho sa účasti zástupcov cechov v samospráve mesta Košíc v 17. storočí. Hostom organizátorov bola predsedkyňa našej spoločnosti PhDr. Veronika Nováková.

Stretnutie archivárov, historikov, národopisárov a múzejníkov, ktorí svoju dušu upísali dejinám remesiel, sa vydarilo. Mnohí sa už teraz tešia na príjemné prostredie a pohostinnosť maďarských kolegov a ďalšie štyri roky.

Milena Ostrolucká

DISKUSIA

Výpočtová technika nám pomáha, ale ...

Ako všade, tak aj do života archivárov vstupuje výpočtová technika, ktorá by mala zjednodušiť a uľahčiť ich prácu pri sprístupňovaní a spracovávaní archívneho materiálu. Aj v našom archíve sa o to snažíme.

ŠÚBA má tri počítače 286 AT, 386 SX a od decembra 1994 nový počítač 486 SX s pamäťou 8 MB, ktorý sme si sami uviedli do prevádzky a dnes sa už na ňom pracuje.

V roku 1988 bol vytvorený špeciálny program AIAS (Archívny informačný automatizovaný systém) pod záštitou UNESCO, ktorý je špecifický a má slúžiť výlučne pre potreby archívov.

Pred dvoma rokmi sme v našom archíve začali s ním pracovať a vkladať údaje do databázy MAP - "Mapy a plány". V súčasnosti je v počítači vložených 3 000 kusov podrobne spracovaných banských máp, približne 600 je pripravených na vloženie a ďalšie sa spracovávajú. Zbierka banských máp obsahuje približne 40 000 kusov, preto sme dali požiadavku na veľkokapacitný počítač radu 486, aby sa nemusela deliť na jednotlivé súbory (časti).

Pri práci s týmto programom a aj určitých skúsenostiach pri vyhľadávaní v ňom, (zatiaľ len pre internú potrebu pri spracovávaní iných fondov) sme dospeli k názoru, že bude treba ešte urobiť určité korekcie, aby manipulácia s programom bola jednoduchšia a aby bol pružnejší pri vyhľadávaní, samotnej modifikácii vložených dát a ich automatickom ukladaní. Po konzultáciách s OA a SS MV SR nám bolo prisľúbené, že naše požiadavky sa budú snažiť akceptovať s tým, že dáta už vložené do tohoto programu budú zachované pre prípadné zmeny v ňom.

Informácie už zaznamenané v programe sa perspektívne budú využívať pre potreby priemyslu, geológie a baníctva, pre evidovanie vydobytých priestorov, možnosti ich využitia a prípadné obnovenie prevádzky v nich, ale aj pre našu potrebu.

Okrem práce v programe (ISIS) sa snažíme s daným programovým vybavením našich počítačov, (ktoré by bolo treba doplniť o dokonalejšie) vytvárať malé databázy pre vlastnú potrebu. Tieto sme využili pri podrobnej fyzickej inventúre našej knižnice, ktorá má približne 18 000 knižničných jednotiek a pri vypožičiavaní kníh. Ešte pred nainštalovaním programu ISIS sme si vytvorili jednoduchú databázu pre predarchívnu starostlivosť, ktorá nám slúži dodnes. Údaje, ktoré sú v nej potom vložíme do databázy ISD - "Predarchívna starostlivosť" už v spomínanom AIAS-e.

Určité skúsenosti máme aj s textovými editormi. Minulý rok bol kompletne napísaný a vytlačený katalóg (459 strán) + register a inventár (192 strán) + register. Register sme sa pokúšali vytvoriť pomocou T602 - MAKRO, čo sa nám pri takom rozsahu katalógu a inventáru neosvedčilo. Museli sme ich totiž rozdeliť na niekoľko súborov a jednotlivé heslá boli pritom zaznamenávané v danom páde a tvare, čo predpokladalo značnú prácu a časovú náročnosť upravenia registra do konečnej podoby. Tento problém sme nešli pomocou textového a databázového programu WORKS.

Databáza pre register je vytvorená, ale takáto forma spracovania registra je tiež nedokonalá, lebo databáza pri zoraďovaní jednotlivých hesiel nepozná slovenskú diakritiku.

Ideálne by bolo vybaviť každú bádateľňu počítačom, kde by si bádateľ mohol z diskety nainštalovať inventár alebo katalóg a priamo si vyhľadávať jednotlivé heslá potrebné pre svoju prácu. Tým by sa ušetrila práca vynaložená pri spracovaní registrov.

Perspektívne uvažujeme spracovať na počítačoch ústavnú knižnicu, čo by bola veľká pomôcka pre jej využívanie a nabehnúť na pripravovaný "Automatizovaný administratívny systém" AAS, aby výpočtová technika v našom archíve bola čo najefektívnejšie využitá a slúžila nám všetkým.

Marta Kalnovičová

KNIŽNÉ NOVINKY

Vera Schaubner, Hanns Michael Schindler: Rok se svatými. vyd. Karmelitánske nakladateľstvá Kostelní Vydří 1994.

Monumentálna kniha, 702 strán, množstvo farebných a čierno-bielych obrázkov. Textové a obrazové portréty svätcov sú rozčlenené do jednotlivých dní, pričom v rámci jedného dňa ich je spravidla viac, niekedy vyše desať. Prekvapilo ma, že uhorský kráľ Belo IV. tu figuruje (na deň 3.mája) ako svätý, avšak bez údajov o jeho kanonizácii, či ikonografii. V pridanej kapitole "Některé osobnosti českého národa, u kterých ještě nebyl zahájen benefikační proces" sú uvedení, popri vyše desiatich českých osobnostiach (okrem iného aj Karlovi IV.), aj Pavol Gojdič a Ján Mastiliak. Súčasťou knihy je výkladový slovník niektorých pojmov cirkevných reálií, zoznam skratiek a plných názvov rádov a kongregácií, zoznam literatúry a menný register. Kniha je ťažko použiteľná na identifikovanie svätca podľa jeho vyobrazenia, pretože neobsahuje register atribútov.

Skončíme pár slovami o úvode knihy. Tvoria ho dve state českých autorov. Stať F.Holečka hovorí o teologických koreňoch kresťanskej svätosti. Pre archivára a historika môže však byť zaujímavá najmä kapitola F.Kunetku Liturgický rok ve slavení církve, v ktorej sa sústreďuje na, pre archivára a historika dôležité, cirkevné organizovanie času v cyklickom a lineárom systéme. Marxistickou školou odchovaného čitateľa iste zaujme myšlienka, podľa ktorej: "cyklický a lineárny systém nachádzajú svoj výraz v dejinnej časovej krivke, ktorá má podobu špirály a postupuje v rytme dňa, týždňa, mesiaca a roku k cieľovému bodu Omega, ktorým je v podaní T. de Chardina kozmický Kristus". (str.VIII). Liturgický rok sa chápe ako napĺňanie života, ako oživovanie plynúceho času (chrónos) časom spásy (kairós). Ako vidno, popri milom pripomenutí niektorých poznatkov kresťanskej chronológie práca ponúka archivárovi a historikovi aj ponor do úvah o zvláštnom precitovaní času, ktorý bol v stredoveku bežný.

Knihu som kúpil v kníhkupectve EX LIBRIS na Michalskej 4, 811 01 Bratislava, tel.č: 07/332 441. Keďže je veľmi hrubá, je aj veľmi drahá (na cenu som radšej rýchlo zabudol).

Laco Vrtef

ZO ZASADNUTIA VÝBORU

Na prvom zasadnutí v r. 1995 sa členovia výboru SSA stretli 14. 2. 1995 v Archíve hl. mesta SR Bratislavy, aby zhodnotili svoju prácu za uplynulé dva mesiace a aby rozobrali aktuálne otázky, týkajúce sa archívnictva a archivárov.

V. Nováková informovala o liste, ktorý napísala v mene výboru SSA P. Kartousovi, riaditeľovi Odboru archívnictva MV SR ohľadne odborného seminára o vedecko-výskumnej činnosti v archívoch na Slovensku. Seminár by sa mal konať 25. apríla 1995 v Slovenskom národnom archíve. Predsedníčka SSA v liste spomenula aj možnosť vydania reprezentatívnej

publikácie o archívoch na Slovensku, ktorú by bolo vhodné pripraviť v spolupráci s Odborom archívnickva MV SR.

V ďalšej časti zasadnutia diskutovali prítomní o náplni už spomenutého odborného seminára. B. Slezáková podala správu o kontrole stavu členstva SSA - o počte členov a o platení členských príspevkov, ktorú spolu s tajomníčkou ukončia po zaplatení členského za rok 1995 vyhotovením zoznamu členov. (Upozorňujeme, že tí ktorí si neuhradili členské príspevky do konca marca 1995 za rok 1994 a 1995 neobdržia Fórum archivárov.)

O príspevkoch a o organizačných záležitostiach, týkajúcich sa Fóra archivárov, informovala Z. Kollárová. Dotkla sa aj problémov súvisiacich s financovaním časopisu. V blízkej budúcnosti bude v tomto smere pravdepodobne potrebná podpora z jednotlivých archívov.

V. Nováková oboznámila členov výboru s pozvánkou na Sympóziu o výpočtovej technike, ktoré sa bude konať začiatkom mája 1995 v Benešove pri Prahe. Predsedníčka v mene výboru požiada účastníka sympózia z Archívu hl. mesta SR Bratislavy J. Šeregiho, aby o ňom informoval na stránkach nášho časopisu. V súvislosti so zastupovaním SSA na medzinárodnej konferencii o využívaní počítačov v archívnickve v Budapešti osloví V. Nováková P. Draškabu, riaditeľa ŠOBA v Bratislave.

Dňom nasledujúceho stretnutia členov výboru SSA by mal byť 4. apríl 1995, miestom ŠOBA v Bratislave.

Anna Buzinkayová

SERVIS

Sekcia pre dejiny miest pri SHS a Historický ústav SAV v spolupráci s
Kommission für Wirtschafts-, Sozial- und Stadtgeschichte bei der
Österreichische Akademie der Wissenschaften a Österreichische Akademie

der Wissenschaften a Österreichische Institut für Ost- und Südosteuropa, pobočka Bratislava usporiadajú v dňoch 11. - 14. 9. 1995 v Častej - Pile, slovensko-rakúsku vedeckú konferenciu na tému **Meštiansky život v stredoeurópskom priestore od stredoveku do konca 19. storočia**. Cieľom podujatia je analýza rozličných stránok života obyvateľov miest v uvedenom regióne (pracovný čas, voľný čas, zvyky, obyčaje, odievanie, hygiena a podobne). Zúčastnenci, ktorí chcú pripraviť referát, koreferát, diskusný príspevok alebo sa tohoto podujatia zúčastniť, môžu sa obrátiť na adresu: PhDr. Viliam Čičaj, CSc., Sekcia pre dejiny miest pri SHS, Klemensova 19, 813 64 Bratislava do konca apríla 1995.

Nezabudnite: 25. 4. 1995 o 9 hod. sa v Slovenskom národnom archíve uskutoční seminár **Vedecko-výskumná práca v štátnych archívoch**.

OSOBNOSTI

František Vítazoslav Sasinek

(rehoľné meno Viktor, pseud. Franko Chvojnický, Pater Victor, Sirotin V., Skalnický, Slovákovič)

Narodil sa 11. 12. 1830 v Skalici. Zomrel 17. 11. 1914 v Grazi, v Rakúsku. V r. 1930 ho pochovali v Skalici. Pochádzal z rodiny Františka Sasinka a Anny, r. Tichej, neskôr otčima Imricha Blaháčka, obuvníka.

Základnú školu a 4 triedy gymnázia vyštudoval v Skalici, v r. 1844 - 46 pokračoval na vyššom gymnázii v Szolnoku, v r. 1846 vstúpil do kapucínskeho rádu. Po absolvovaní noviciátu študoval v r. 1847 - 49 filozofiu v Tate a dokončil ju v Bratislave, teológiu v r. 1850 - 51 v Schreibe v

Dolnom Rakúsku a 1851 - 53 v Bratislave, v r. 1853 bol vysvätený za kňaza v Gyóri, r. 1866 zložil rigorózum z teológie na univerzite v Prahe.

R. 1853 - 64 pôsobil striedavo ako profesor a kazateľ v Tate, Bratislave, Ostrhome a v Budíne. V r. 1864 ho prepustili z kapucínskeho rádu a 11. 7. 1864 ho biskup Š. Moyzes prijal do banskobystrickej diecézy, kde sa stal profesorom bohosloveckého seminára a kazateľom, od 1865 bol opatrovníkom kníh a zbierok Matice slovenskej, uložených dočasne v biskupskej rezidencii v Banskej Bystrici, od r. 1868 pôsobil ako ordinár. Po Moyzeosvej smrti r. 1869 a prevezení matičných zbierok sa presťahoval do Martina, kde zastával funkciu tajomníka MS, redaktora Letopisu MS. Po uzatvorení MS pôsobil v r. 1876 - 1882 ako výpomocný kňaz v Skalici, kde redigoval Slovenský letopis. V r. 1882 - 92 účinkoval v Prahe najprv v redakcii katolíckych novín Čech, potom ako duchovný správca nemocnice Milosrdných sestier rádu Karola Boromejského pod Petřinom. R. 1892 sa presťahoval do Radošoviec pri Holíči a v 1894 do Kútov ako pomocník lamojšieho farára, potom slovenským svedníkom v Mariazelli, od r. 1901. žil na odpočinku v kláštore Milosrdných bratov v Grazi.

Napriek tomu, že nemal historické vzdelanie, patrí medzi najplodnejších historikov 2. polovice 19. st. Vo svojej práci sa sústredil najmä na najstaršie dejiny Slovákov a bol veľkým zástancom ich autochtonnosti. Ako učiteľ napísal aj niekoľko učebníc (aritmetiku, gramatiku a úvod do filozofie). Publikoval aj diela náboženského charakteru. Súhne publikoval okolo 2500 štúdií a článkov náboženských, historických, národnobuditeľských, z nich je okolo 250 historického charakteru.

Ako opatrovateľ zbierok MS bol prvým archivárom celoslovenského charakteru. Jedinou jeho pramennou edíciou je Archiv starých československých písomností, ktorý obsahuje nielen listiny a listy, ale aj básne, piesne a porekadlá. Vydal listiny vzťahujúce sa na Oravu a Liptov, listiny zo zbierok MS, listiny Sv. Jura, Martina a Ľubietovej, listiny z archívov šľachtických rodov Pongrác a Just, mestské účty Skalice, písomnosti súdu nad Alžbetou Bátoriovou, denník vyjednávania medzi Ferdinandom II. a Gabrielom Betlenom 1623 v Banskej Bystrici, ako aj cechové artikuly z viacerých miest a mestečiek. V maďarskom periodiku Törtelnelmi Tár uverejnil registry listín dotýkajúcich sa Uhorska, z pražských archívov a najstaršie zachované účty mesta Zvolena. Z moderného hľadiska bola jeho edičná činnosť na nižšej úrovni, no v dobovom kontexte sa vyrovnala vtedajšiemu priemeru. Vo vývoji slovenskej historografie, napriek všetkým

dobovým omylom a poplatnosti romantizmu, predstavuje veľkú osobnosť. Celé svoje dielo vytvoril za nesmieme ťažkých politických a materiálnych podmienok, veď takmer ustavične bol na pokraji núdze. Celú svoju činnosť zasvätil budovaniu historického vedomia Slovákov a obrane ich národnej existencie.

(Podľa Slovenského biografického slovníka, V. zv., s. 179 - 181, spracovala Z. K.)

Drobnosti z archívnych dokumentov:

- Keďže dotyčná otehotnela a nevie udať otca, žiadame Vás, súdruh tajomník o uvedenie dátumov tanečných zábav vo Vašej obci v priebehu minulého a prvého polroka tohto roku.
- Čo sa týka rieky Ondava, vážení súdruhovia, toto pomenovanie je odveké a plne zažité, takže premenenie mena tejto rieky nenavrhujeme.
- Tunajší podnik má plánovaného len jedného skladníka, ale má dvoch. Nakoľko sa v obidvoch prípadoch jedná o straníkov, žiadame Vás o skoré rozhodnutie, ktorého máme prepustiť zo zamestnania. Vec je súma a veľmi dôležitá, lebo tunajší podnik nemá na jedného skladníka mzdový fond.

Zozbieral A. Kaputa

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová

Toto číslo pripravil kolektív ŠÚBA Banská Štiavnica nákladom 200 ks.

Technická úprava: Z. Kollárová